

Секретні циркуляри правительства ха Кубажі.

В архівах кубанського (бувшого черноморського) козачого війська, що таять в собі чимало цікавих матеріалів для історії запорожських козаків, особливо в період після зруйновання Січі в 1787 р. і переселення частини запорожських козаків на Кубань, попадаються досить часто так званні «секретні» предписання, циркуляри і «письма» вищого правительства місцевим агентам його на Кубані. Здебільшого такі «секретні» папери урядові становлять собою копії циркулярів міністерства внутрішніх справ, видаваних з приводу ріжких подій політичного характеру або в цілях «прес'єння зловредної крамолы» внутрі імперії. Іншіж «секретні» папери видавались *ad hoc* і мали на увазі боротьбу з крамолою спеціально на Кубані. До таких паперів належать між іншим і оці три, повний текст котрих ми подаємо з оригіналів, задержуючи навіть орфографію їх.

1) «Господину Исправляющему должность Наказного Атамана Войска Черноморского.

г. Генераль-фельдмаршаль князь Паскевичъ-Сриванский сообщилъ г. Министру Внутреннихъ дѣлъ, что Его Свѣтлость получилъ свѣденіе, будто въ недавнемъ времени прислано изъ Парижа въ Krakowъ значительное число книгъ, изданныхъ на французскомъ языкѣ Abbatomъ де-ла-Менне и переведенныхъ на Польскій языкъпольскимъ мятежникомъ Яловицкимъ¹⁾ для распрос-

¹⁾ Вѣроятно сочиненіе подъ заглавіемъ „Pardes dun cгуant“ и другого, служащаго продолженіемъ первому.—Виноска належить циркулярові. С. П.

страненія оныхъ въ царствѣ Польскомъ и Россіи, присовокупивъ къ тому, что о непропусканіи означенныхъ книгъ въ предѣлы Царства Польскаго распоряженіе сдѣлано.

Г. Министръ Внутреннихъ Дѣлъ, сообщивъ о семъ г. Министру Финансовъ для принятія мѣръ, чтобы означенныя книги на Французскомъ и Польскомъ языкахъ изданныя, не были по-границыми таможнями пропускаемы въ предѣлы Россіи иувѣдомля о семъ г. Областного начальника отъ 29-го минувшаго октября № 6141 просить сдѣлать распоряженіе, чтобы означенныя книги ни подъ какимъ предлогомъ не были впускаемы изъ за границы въ Кавказскую область, а равно и обращаемы въ публикѣ и въ книжныхъ лавкахъ.

Для надлежащаго по сему исполненія по вѣренному Вамъ Черноморскому войску, я покорнѣйше Прошу Ваше Превосходительство сдѣлать немелленное надлежащее распоряженіе.

Исправляющій должностій Областного начальника Генераль-майоръ баронъ Таубе. Ставрополь 28 ноября 1834. Общее управлениe Кавказской области».

Одержанши «предписаніе» ген. Заводовський видав відповідного наказа військовій канцелярії Чорноморського війська, яка повідомляла його в декабрі 1834 року (№ 27,057), що нею «разосланы при указахъ сей канцелярії во всѣ войска сего земскіе съскные начальства и Екатеринодарскую Градскую полицію копіи съ велѣніемъ каждому, о учиненіи по предмету сему подлежащаго исполненія слѣдѣть распоряженіе (Дѣл. Нак. Атам. Черномор. коз. войска. Общ. оп. 1439 св. 101 за 1834 г.).

2) Кошія съ предписанії Намѣстника Кавказскаго къ генераль-лейтенанту Заводовскому отъ 1-го апрѣля 1848 года № 185. По случаю произшедшихъ въ Европѣ политическихъ событий, я призналь нужнымъ обратить вниманіе Вашего Превосходительства на слѣдующія обстоятельства.

Нѣть сомнѣнія, что революціонные комитеты, какъ въ Парижѣ, такъ и въ другихъ мѣстахъ будутъ теперь еще болѣе прежняго дѣйствовать и заниматься пропагандою, посыпать эмисаровъ для дѣйствія по ихъ предположенію, между прочимъ и на умы

поляковъ, на Кавказѣ находящихся, даже сносясь, есть ли возможность къ тому представится, съ непріятелями нашими въ горахъ, такъ какъ лучшій путь для таковыхъ посланныхъ, дабы избѣгнуть европейскаго надзора, представляется черезъ Персидскую и Турецкую владѣнія, и нѣкоторые изъ подобнаго рода эмиссаровъ могутъ надѣяться пробраться къ намъ совершенно скрытно, другое же могутъ явиться съ паспортами, то я по предмету сему надлежащее распоряженіе по границѣ сдѣлавъ и снесясь съ посольствами и консулами нашими въ сосѣднихъ къ нашему краю державахъ, долгомъ моимъ считаю покорно просить Ваше Превосходительство, не оставить и съ Вашей стороны сдѣлать распоряженіе къ бдительному надзору за всѣми проѣзжающими въ настоящее время въ край нашъ иностранцами какой бы націи они ни были, въ особенности есть ли о подобныхъ лицахъ будетъ извѣщеніе отъ пограничныхъ нашихъ властей, о чемъ отъ меня писано симъ послѣднимъ. На сей конецъ не оставьте предписать всѣмъ, кому признаетъ нужнымъ, дабы они имѣли самое бдительное наблюденіе за дѣйствіями, спошненіями и образомъ мыслей всѣхъ пребывающихъ уже у насъ и вновь прїѣзжающихъ иностранцевъ, донося для выигранія времени вмѣстѣ и мнѣ и Вамъ о послѣдствіяхъ своихъ наблюденій».

Одержаніи «предписаніе» ген. Заводовскій переслав кошю його *секретно*—«Временно Командующему Черноморскою Кордонною линіею для свѣденія и зависящаго распоряженія». Само собою зрозуміло, що «зависяща распоряженія» було зроблено.

3) *Отъ Наказного Атамана № 66. 20 іюня 1843 года:*
Секретно. Екатеринодарскаго округа, Окружному сыскному начальнику Есаулу Бѣднягину. — Шефъ жандармовъувѣд миль Господина Военнаго Министра, что отъ партіи Чарторижскаго, въ Парижѣ, будетъ отправленъ въ числѣ прочихъ эмиссаровъ Раевскій, изъ Константина пола на Дунай къ некрасовцамъ съ приказаниемъ обѣхать ихъ земли и войти съ ними въ сношеніе. Получивъ объ этомъ по секрету предписаніе генералъ-отъ-кавалеріи адъютанта князя Чернышева, отъ 1-го сего іюня за № 277 я строжайше предписывая Вашему благородію принять всѣ за-

висяція мѣры, если бы упомянутый эмиссаръ Раевскій появился и здѣсь, и о послѣдующемъ мнѣ донести, имѣя это въ строжайшемъ секретѣ».

Також скретні «предписанія» послано було і окружним начальникам таманського та ейського округів, де жила більша частина некрасовців, що після еміграції з Дунаю на Кубань увийшли в склад так зв. Азовського козачого війська.

Аналогічного змісту циркуляра одержано було Наказним Атаманомъ Чорноморського війська і од Військового міністра «для принятія зависяціхъ мѣръ..., еслибъ упомянутый эмиссаръ появился между тѣми Некрасовцами, которые находятся въ составѣ Азовского козачьяго войска, прося при томъ, буде это случится, не оставить меня увѣдомить».

Із „дѣлъ“ Чорноморського козачого війська не видко, щоб емиссар Раевський приїздив на Кубань і увіходив в якісь стосунки з некрасовцями.

С. Петлюра.